

TILSYNSRÅDET FOR KRIMINALOMSORGEN

TILSYNSRAPPORT

Ringerike fengsel 28. april 2025

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
2. Om Tilsynsrådets mandat	3
3. Tilsynsrådets anbefalinger	4
4. Varsel om tilsyn, informasjonsinnhenting og gjennomføring av det stedlige besøket	7
5. Tilsynsrådets vurderinger	8
5.1. Innledning	8
5.2. Om Ringerike fengsel og innsattbefolkningen	8
5.2.1. Dom, varetekt og forvaring	8
5.2.2. Aldersgrupper	9
5.2.3. Innsatte med utenlandsk bakgrunn	10
5.2.4. Innsatte med helseutfordringer	11
5.2.5. Domfelte som har begått seksuallovbrudd	11
5.3. Situasjonen i fengselet, bemanning og andre forhold ved driften	12
5.4. Tid utenfor cellene, sysselsettings- og aktivitetstilbud	13
5.4.1. Innlåsing og faktisk isolasjon	13
5.4.1.1. Selvisolasjon	14
5.4.2. Sysselsettings- og aktivitetstilbud	15
5.5. Utelukkelse, sikkerhetscelle og sikkerhetsseng	16
5.6. Kroppsvisitasjoner, kroppsskanner og visitasjon av celler	17
5.6.1. Kroppsvisitasjon	17
5.6.2. Kroppsskanner	18
5.6.3. Visitasjon av celler	18
5.7. Om selvdropsrisiko og selvdrap	18
5.8. Løslatelse, fremstillinger og BRIK-kartlegginger	19
5.9. Kontakt med omverden	20
5.9.1. Innledning	20
5.9.2. Ringetid	20
5.9.3. Besøk	21
5.10. Særlig høyt sikkerhetsnivå (SHS)	22
6. Tilbakemelding og oppfølging	22

1. Innledning

Det nye nasjonale Tilsynsrådet for kriminalomsorgen er etablert fra 1. januar 2025.¹ Tilsynsrådet er uavhengig i sitt arbeid og kan ikke instrueres om lovtolkning eller skjønnsutøvelse. Tilsynsrådet består av en fast ledelse på tre personer: Verna Rege Nilssen, Oddvar Thorbjørnsen Faltin og Tonje Lilaas Larsen. Den lokale forankringen er videreført gjennom Tilsynsrådets fylkesbaserte sammensetning med lokale medlemmer. Sivilrettsforvaltningen har oppgaven som sekretariat for Tilsynsrådet.

Mandag 28. april 2025 var Tilsynsrådet på stedlig tilsyn i Ringerike fengsel kl. 09.00–20.00.

Følgende personer deltok fra Tilsynsrådet:

- Oddvar Thorbjørnsen Faltin (1. nestleder)
- Aase-Marie Fælth (lokalt medlem)
- Åsmund Gilsson (lokalt medlem)
- Veronika Taran Wiese (sekretariatet)

Temaet for tilsynet var barn og unge innsatte, forvaringsdømte, domfelte som har begått seksuallovbrudd, innsattes tilgang til helse- og omsorgstjenester, utelukkelse fra fellesskapet og isolasjon, sysselsettings- og aktivitetstilbud, kontakt med omverden, selvdrap og selvskading, bruk av tvangsmidler, tilbakeføringsarbeid og tilgang til rettighetsinformasjon.

Det bemerkes at denne rapporten ikke er en full gjennomgang av hvordan innsatte ivaretas i Ringerike fengsel.

2. Om Tilsynsrådets mandat

Tilsynsrådet skal føre tilsyn med at personer som er innsatt i kriminalomsorgens institusjoner, behandles i samsvar med gjeldende rett og at deres velferd ivaretas. Tilsynsrådet skal også føre tilsyn med at personer som gjennomfører varetekt eller straff utenfor institusjon, behandles i samsvar med gjeldende rett.

Tilsynsrådet kan ta opp saker av eget tiltak eller etter henvendelse fra innsatte, domfelte, siktede, botlagte, pårørende eller ansatte.

Ved hvert tilsynsbesøk i kriminalomsorgens institusjoner skal minst to medlemmer av Tilsynsrådet delta, så langt mulig én fra ledelsen. Tilsynsbesøket kan varsles på forhånd eller være uanmeldte. Domfelte og innsatte har rett til å kommunisere fortrolig med Tilsynsrådet og sekretariatet.²

Tilsynsrådet og sekretariatet har taushetsplikt etter forvaltningsloven. Taushetsplikten omfatter også forhold av betydning for sikkerheten i kriminalomsorgens institusjoner eller for gjennomføringen av straff utenfor fengsel.³

Det skal skrives en tilsynsrapport etter hvert tilsyn.⁴

¹ Tilsynsrådet for kriminalomsorgen er opprettet i medhold av straffegjennomføringsloven kapittel 2 A, se Prop. 46 L (2022–2023). Tilsynsrådets ansvar og oppgaver er nærmere regulert i forskrift om tilsynsrådet for kriminalomsorgen.

² Straffegjennomføringsloven § 9 a.

³ Straffegjennomføringsloven § 9 c første ledd.

⁴ Forskrift om tilsynsrådet for kriminalomsorgen § 7.

3. Tilsynsrådets anbefalinger

Tilsynsrådet mener at Ringerike fengsel må sørge for at innsattes rettigheter og velferd ivaretas, uavhengig av overordnede rammebetingelser. Våre anbefalinger og punkter vi ønsker tilbakemelding på gjentas her:

Anbefaling: Oppfølging av innsatte som gjennomfører en forvaringsdom

- Fengselet bør arbeide for en rask overføring av forvaringsdømte til fengsler med forvaringsplasser, slik at forvaringsdømte tilbys det innholdet som forvaringsstraffen er ment å ha.
- Fengselet bør evaluere hvilken betydning et opphold ved NFFA har hatt for innsatte som har hatt et opphold der.

Anbefaling: Oppfølging av unge og eldre innsatte

- Fengselet bør arbeide for at det ikke skal være barn i fengselet.
- Fengselet bør etablere et ungdomsteam og sikre rammer som gjør progresjon i straffegjennomføringen mulig for unge i fengsel.
- Fengselet bør arbeide for at eldre og andre innsatte med et forhøyet hjelpebehov får dekket sitt behov for nødvendig pleie- og omsorgshjelp. Dette må følges opp i dialog med den kommunale helse- og omsorgstjenesten, Statsforvalteren og andre aktuelle helsemyndigheter.

Anbefaling: Oppfølging av innsatte med utenlandsk bakgrunn

- Fengselet bør sikre at innsatte som ikke kan kommunisere med fengselet på norsk, forstår innholdet i vedtak og informasjon fra fengselet. I den utstrekning det er nødvendig, må Ringerike fengsel benytte tolk.
- Fengselet bør også vurdere å innvilge ekstra ringetid til innsatte hvis mulighet for fysiske besøk i fengselet er begrenset på grunn av geografisk avstand til hjemstedet.

Anbefaling: Oppfølging av innsatte med helseutfordringer

- Fengselet bør arbeide for at innsatte med psykiske helseutfordringer får nødvendig helsehjelp. Hvis fengselet opplever at innsatte ikke får oppfylt sine pasientrettigheter, bør dette tas opp med tilsynsmyndighetene på helseområdet. Videre bør fengselet vurdere alternative straffegjennomføringsmetoder for de som er for syke til å være i fengsel.
- Tilsynsrådet ber fengselet om å informere om hvorfor det er en innsatt som er dømt til tvungent psykisk helsevern i Ringerike fengsel, og hvordan fengselet jobber for å få vedkommende overført til egnet behandlingssted.

Anbefaling: Oppfølging av domfelte som har begått seksuallovbrudd

- Fengselet bør arbeide for at innsatte som er dømt for seksuallovbrudd, får tilgang til relevante og aktuelle behandlingstilbud i spesialisthelsetjenesten.

Anbefaling: Økt vedlikehold av de fysiske omgivelsene i fengselet

- Fengselet bør sørge for utbedring hull i gulvbelegget i enkelte celler og skifte ut ødelagte stoler.

Anbefaling: Målsetning om minst 8 timer utenfor cella

- Fengselet bør etterstrebe å nå CPTs anbefaling om minst 8 timer utenfor cella. Tilsynsrådet ber om en redegjørelse for hvordan fengselet jobber for å øke utetiden for samtlige innsatte og redusere omfanget av isolasjon i fengselet.
- Fengselet må sørge for at samtlige innsatte i Ringerike fengsel får tilbud om mer enn 2 timer menneskelig kontakt hver dag.

Anbefaling: Forebygge selvisolasjon

- Fengselet bør iverksette tiltak som forebygger og reduserer omfanget av selvisolasjon.

Anbefaling: Styrke sysselsettings- og aktivitetstilbudet

- Fengselet bør sikre at innsatte mottar et tilfredsstillende sysselsettings- og aktivitetstilbud.
- Fengselet bør etterstrebe økt fellesskap i avdelingene for innsatte som i dag står uten sysselsettings- og aktivitetstilbud.

Anbefaling: Begrense omfanget av utelukkelse fra fellesskapet

- Fengselet bør redusere antall vedtak om utelukkelse fra fellesskapet. Tilsynsrådet ber om en tilbakemelding på hvordan fengselet vil jobbe for å redusere bruken av utelukkelse.

Anbefaling: Oppfølging ved bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng

- Fengselet bør fortsette innsatsen med å begrense bruken av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng. Tilsynsrådet ber om en tilbakemelding om hvilke tiltak som gjøres for å begrense bruken av disse tvangsmidlene.
- Fengselet bør involvere helsepersonell også ved avslutning av opphold på sikkerhetscelle.
- Fengselet bør tilby oppfølgingssamtale etter bruk av sikkerhetscelle.
- Fengselet bør sørge for at de innsatte gis mulighet til å følge med på klokken selv i rommet med sikkerhetsseng.

Anbefaling: Oppfølging etter kroppsvisitasjon, visitasjon av celler og bruk av kroppsskanner

- Fengselet bør sørge for statistikk og dokumentasjon som viser den nøyaktige bruken av kroppsvisitasjon.
- Fengselet bør sikre at bruken av kroppsskanner bygger på konkrete nødvendighets- og forholdsmessighetsvurderinger, både når det gjelder hyppighet og behovet for avkledding.

- Fengselet bør sikre at det gis informasjon til innsatte om at det er gjennomført visitasjon av cellene i deres fravær.

Anbefaling: Oppfølging av innsatte med forhøyet selvdropsrisiko

- Fengselet bør sikre at innsatte som har forhøyet risiko for selvdrap og selvskading, blir møtt med økt menneskelig kontakt, omsorg og aktivisering.
- Fengselet bør sikre systematisk kartlegging av psykisk helse og selvdropsrisiko ved innkomst og ved endt opphold i sikkerhetscelle.
- Fengselet bør sørge for at lav bemanning ikke går på bekostning av sysselsettingstilbud, aktiviteter og oppfølging av særlig sårbare innsatte.
- Tiltaksplaner ved selvdropsrisiko bør inkludere tiltak for økt kontakt med familie og venner.
- Vedtak om bruk av tvangsmidler bør i større grad begrunne hvorfor mindre inngripende tiltak ikke anses som tilstrekkelige, og innsatte bør informeres om hvilke alternativer som er vurdert.

Anbefaling: Gradvis tilbakeføring til samfunnet

- Fengselet bør sikre progresjon i tilbakeføringsarbeidet. Innsatte bør ikke bli værende i et høysikkerhetsfengsel lenger enn det som er nødvendig.
- Fengselet bør prioritere fremstillinger til helsetjenester.

Anbefaling: Økt kontakt med familie og venner

- Fengselet bør utvide ringetiden til de innsatte.
- Fengselet bør innvilge ekstra ringetid til innsatte med barn for å lette muligheten til å opprettholde relasjoner til barna.
- Fengselet bør innvilge ekstra ringetid for utenlandske innsatte med begrensede muligheter for besøk.
- Fengselet bør sørge for at melding om avlytting under telefonsamtaler kun spilles av ved faktisk avlytting.
- Fengselet bør innvilge videobesøk som et supplement til fysiske besøk.
- Fengselet bør sørge for at besøkshuset holdes åpent for besøk.

Anbefaling: Oppfølging av innsatte på særlig høyt sikkerhetsnivå (SHS)

- Fengselet bør sikre at grunnbemanningen på avdelingen ikke går på bekostning av bemanningen ved øvrige avdelinger i fengselet.
- Fengselet bør utarbeide en individuell straffegjennomføringsplan for innsatte på SHS.

4. Varsel om tilsyn, informasjonsinnhenting og gjennomføring av det stedlige besøket

Ringerike fengsel ble varslet om tilsynsbesøket i brev 12. mars 2025. Det ble innhentet dokumentasjon i forkant av det stedlige besøket. I varselet ble fengselet bedt om å oversende følgende informasjon:

- a) Siste tertialrapport
- b) Antall personer under 18 år som har vært innsatt i fengselet de siste 12. månedene, og hvor mange mellom 18 og 24 år som har vært innsatt i samme periode
- c) Hvor stor andel av de innsatte som har mulighet til, og som deltar i, sysselsettings- og aktivitetstilbud på hverdager og i helger
- d) Omfanget av innlåsingstid – siste oppdaterte tall
- e) Omfanget av selvisolasjon – siste oppdaterte tall
- f) Antall vedtak de siste 12 månedene om isolasjon, utelukkelse og bruk av tvangsmidler (herunder sikkerhetscelle og sikkerhetsseng), og de 2 siste vedtakene etter § 37 og § 38
- g) Skjema for kartlegging av selvdropsrisiko ved innsettelse eller overføring til et annet fengsel – de 2 siste
- h) Antall aktive tiltaksplaner for å handtere selvdropsrisiko, og kopi av de to siste tiltaksplanene
- i) Antall selvdrap/selvdrapsforsøk/alvorlig selvskading de siste 12. månedene, og hvor mange innsatte dette gjelder
- j) Antall gjennomførte kroppsvisitasjoner i 2024, begrunnelsen for visitasjonene og eventuelle funn
- k) BRIK-kartlegging for de 2 neste planlagte løslatelser
- l) De 2 siste avslagene på prøveløslatelse
- m) Saksbehandlingstid ved søknader om permisjon
- n) Antall avlyste fremstillinger for møte med helsetjenesten de siste 12 månedene
- o) Oversikt over utgifter til tolk de siste 12 månedene

I etterkant av det stedlige besøket ble følgende dokumentasjon innhentet fra fengselet:

- a) Fengselets egen rutine for oppfølging av personer under 18 år i Ringerike fengsel
- b) Fengselets vurdering av barnets beste for mindreårige som utholder varetekt i fengselet
- c) Antall dager barnet var innsatt i fengselet
- d) Antall innsatte som ble løslatt direkte fra fengselet i 2024.
- e) Medianen og gjennomsnittlig varetektstid og innsettelsestid på dom i 2024.
- f) Antall innsatte i 2024 som hadde mindre enn 2 timer menneskelig kontakt i løpet av 24 timer.
- g) Fengselet opplyste at én av de innsatte er dømt til tvungent psykisk helsevern, og at vedkommende har oppholdt seg i fengselet i flere måneder. Tilsynsrådet ber Ringerike fengsel informere om grunnlaget for at vedkommende er i fengsel.
- h) Fengselets tilbakemelding til Sivilombudet etter ombudets rapport 30. oktober 2024.

Tilsynsrådets anmodning om å få tilsendt nærmere dokumentasjon ble raskt fulgt opp av fengselet.

Tilsynsbesøket ble innledet med et kort møte med fengselsledelsen, der Tilsynsrådet redegjorde for gangen i tilsynsbesøket. Tilsynsrådet hadde deretter et møte med de innsattes

kontaktutvalg og et nytt møte med fengselsledelsen, før Tilsynsrådet gjennomførte en inspeksjon av fengselet.

Ringerike fengsel er delt inn i 4 avdelinger: A, B, C og D. Hver avdeling har et arbeids- eller sysselsettingssted. Fengselet består av totalt 10 boenheter, med opptil 7 eller 14 innsatte per boenhet. Tilsynsrådets inspeksjon omfattet avdeling A, som er både mottaksavdeling og en avdeling for innsatte som er utelukket fra fellesskapet. Avdeling B, C og D er fellesskapsavdelinger.

Inspeksjonen omfattet videre fellesskapsavdelingene B og D, skolebygget, verkstedet, avdelingen med særlig høyt sikkerhetsnivå, besøksavdelingen, helseavdelingen og cellen som er tilrettelagt for innsatte med funksjonsnedsettelse. Tilsynsrådet fikk også se sikkerhetsavdelingen med sikkerhetsceller og rom med sikkerhetsseng, stråleluften og øvrige luftegårder.

Tilsynsrådet hadde samtaler med ansatte og innsatte i løpet av inspeksjonen.

5. Tilsynsrådets vurderinger

5.1. Innledning

Tilsynsrådets vurderinger etter tilsynet med Ringerike fengsel bygger i hovedsak på informasjon fra fengselsledelsen og øvrige ansatte i fengselet, informasjon fra de innsattes kontaktutvalg, egne observasjoner og mottatt dokumentasjon. Fengselsledelsen og de øvrige ansatte var godt forberedt og bisto velvillig under gjennomføringen av det stedlige besøket.

Situasjonsbeskrivelsen fra Ringerike fengsel bør tas på alvor av regionale og sentrale myndigheter. Det er avgjørende at erfaringene fra fengselet inngår i vurderinger av framtidig fengselsutforming og ressursfordeling. Samtidig mener Tilsynsrådet at Ringerike fengsel, innenfor eksisterende rammebetingelser, må søke å finne løsninger på presserende utfordringer.

5.2. Om Ringerike fengsel og innsattbefolkningen

5.2.1. Dom, varetekt og forvaring

Ringerike fengsel er et høysikkerhetsfengsel med 160 plasser for menn. På tidspunktet for tilsynsbesøket var det 142 personer innsatt i fengselet, enten på grunnlag av dom eller kjennelse om varetekt. Fengselet har varetektsinnsatte og innsatte med langvarige dommer som primær målgruppe. Antallet innsatte i varetekt er 59 og gjennomsnittlig varetekstid i 2024 var 86,7 dager. Antallet innsatte på dom er 77 og gjennomsnittlig innsattestid på dom i 2024 var 897 dager. Antallet innsatte som er dømt til forvaring er 6.

Ifølge Ringerike fengsel gis ikke innsatte med forvaringsdom god nok oppfølging, og de isoleres like mye som andre innsatte med tidsbestemt dom. Fengselet mottar ikke ekstra budsjettmidler for oppfølging av innsatte som gjennomfører forvaringsstraff, med unntak av ekstra budsjettmidler for plassene på avdelingen med særlig høyt sikkerhetsnivå (SHS).

Tilsynsrådet mener det er bekymringsfullt at forvaringsdømte er innsatt på vanlig fengselsplass. Formålet med forvaringsstraffen er å gi den forvaringsdømte tiltak som muliggjør endring av den adferden som begrunnet forvaringsdommen. Tilsynsrådet er bekymret for at ventetid på forvaringsplass kan skape en unødvendig lang straffegjennomføring for den forvaringsdømte. Ringerike fengsel bør arbeide for en rask overføring av forvaringsdømte til fengsler med forvaringsplasser. Tilsynsrådet viser ellers til Sivilombudets kritikk av at forvaringsdømte ikke får det straffegjennomføringstilbudet de har krav på, se uttalelse 9. april 2024 (SOM-2023-4092).

Det ble opplyst at Ringerike fengsel midlertidig har overført en innsatt med tidsbestemt dom til Nasjonal forsterket fellesskapsavdeling (NFFA) på Ila. Den innsatte er ventet overført tilbake til Ringerike fengsel. Tilsynsrådet er positive til at Ringerike fengsel vil jobbe for å plassere den innsatte i en fellesskapsavdeling. Tilsynsrådet mener at Ringerike fengsel bør evaluere om perioden i NFFA har resultert i en positiv utvikling som har stabilisert seg hos den innsatte. Tilsynsrådet vil følge med på utviklingen av denne saken.

Anbefaling: Oppfølging av innsatte som gjennomfører en forvaringsdom

- Fengselet bør arbeide for en rask overføring av forvaringsdømte til fengsler med forvaringsplasser, slik at forvaringsdømte tilbys det innholdet som forvaringsstraffen er ment å ha.
- Fengselet bør evaluere hvilken betydning et opphold ved NFFA har hatt for innsatte som har hatt et opphold der.

5.2.2. Aldersgrupper

I Ringerike fengsel er det innsatte i alle aldre. I perioden 12. mars 2024–12. mars 2025 har det vært én person under 18 år innsatt i fengselet, i påvente av plasser andre steder. Det ble opplyst at fengselet hadde besluttet å utarbeide nye rutiner for å kunne gi barnet særskilt oppfølging. Varigheten på oppholdet ble opplyst å være 2,5 uker. I samme periode har 41 personer mellom 18 og 24 år vært innsatt i Ringerike fengsel. Det ble opplyst at fengselet ikke har et ungdomsteam eller en ansatt som er ungdomsansvarlig. Blant særlige tiltak som er iverksatt overfor unge innsatte, ble det nevnt at unge innsatte prioriteres til skole, aktiviteter og fellesskap.

Tilsynsrådet mener det er bekymringsfullt at barn har vært innsatt i Ringerike fengsel. Barnekonvensjonen artikkel 37 c slår fast at ethvert barn som er berøvet friheten, skal holdes atskilt fra voksne, med mindre det motsatte anses å være det beste for barnet. Barnekonvensjonen gjelder som norsk lov. Ved motstrid skal konvensjonen gå foran annen lovgivning.⁵ Tilsynsrådet mener at manglende plasser i ungdomsenhetene ikke kan begrunne at barn skal være i fengsel sammen med voksne. Tilsynsrådet oppfordrer Ringerike fengsel til å arbeide for at det ikke skal være barn i fengselet.

Tilsynsrådet anbefaler videre at Ringerike fengsel etablerer et ungdomsteam. Ungdomsteam er et tiltak som iverksettes overfor unge i fengsel. Ungdomsteamet skal motivere de unge til å aktivt endre sitt adferdsmønster og lære de unge nye ferdigheter knyttet til livsmestring. Tilsynsrådet ber om tilbakemelding på om fengselet har vurdert å opprette en stilling som ungdomsansvarlig.

Fengselet opplyste at det er utfordrende å få nødvendige pleie- og omsorgstilbud til eldre innsatte i fengselet, særlig om natten. Tilsynsrådet påpeker at dette bør følges opp i dialog med den kommunale helse- og omsorgstjenesten, Statsforvalteren som tilsynsmyndighet på helseområdet og andre aktuelle helsemyndigheter.

⁵ Menneskerettsloven §§ 2 og 3.

Anbefaling: Oppfølging av unge og eldre innsatte

- Fengselet bør arbeide for at det ikke skal være barn i fengselet.
- Fengselet bør etablere et ungdomsteam og sikre rammer som gjør progresjon i straffegjennomføringen mulig for unge i fengsel.
- Fengselet bør arbeide for at eldre og andre innsatte med et forhøyet hjelpebehov får dekket sitt behov for nødvendig pleie- og omsorgshjelp. Dette må følges opp i dialog med den kommunale helse- og omsorgstjenesten, Statsforvalteren og andre aktuelle helsemyndigheter.

5.2.3. Innsatte med utenlandsk bakgrunn

Av de 142 innsatte i Ringerike fengsel på tidspunktet for tilsynsbesøket er 45 utenlandske statsborgere. Innsatte med utenlandsk bakgrunn i fengselet ble beskrevet som særlig sårbare. Det ble opplyst om utfordringer med faktisk isolasjon på grunn av språkbarrierer og begrenset kontakt med omverdenen på grunn av geografisk avstand til familie og venner. Det ble videre opplyst at fengselet skaffer imam etter behov, men at det ikke alltid lar seg gjøre å imøtekomme etterspørselen. Det er én fast ansatt prest i fengselet.

I 2024 brukte fengselet til sammen kr 9312 på tolk. Utgiftene er fordelt på 7 tolkeoppdrag. I tillegg kommer tolkeoppdrag som er dekket av påtalemyndigheten, domstolen, Utlendingsdirektoratet (UDI) og Tilsynsrådet. I noen tilfeller benyttes ansatte i fengselet som behersker det aktuelle språket.

Fengselet har ikke oversikt over det totale omfanget av tolkehjelp. Det kom frem at tolk burde ha vært benyttet oftere. Ansatte i fengselet har ikke hatt kapasitet til å utforme vedtak og andre brev på engelsk. Dagsplanen i fengselet har heller ikke vært oversatt skriftlig, men er ifølge fengselet blitt formidlet muntlig på engelsk. Fengselet opplyste at tolk kunne ha vært brukt oftere dersom det var gratis. Fengselet har begrenset bruken av tolk av økonomiske grunner.

Tilsynsrådet erfarer at Ringerike fengsel bruker lite penger på tolk, gitt antallet utenlandske statsborgere i fengselet. Tilsynsrådet påpeker at fengselet ikke benytter tolk i alle tilfeller hvor det er påkrevd etter tolkeloven § 6, som slår fast at offentlige organer skal bruke tolk når det er nødvendig for å ivareta hensynet til rettssikkerhet eller for å yte forsvarlig hjelp og tjeneste. Ringerike fengsel må sikre at innsatte som ikke kan kommunisere med fengselet på norsk, forstår innholdet i vedtak og informasjon fra fengselet. I den utstrekning det er nødvendig, må Ringerike fengsel benytte tolk. Fengselet bør, så langt mulig, ikke legge opp til at innsatte får hjelp av medinnsatte til å tolke, spesielt når det gjelder vedtak med helseopplysninger eller ved spørsmål om behov for helsehjelp. Det samme gjelder ved behov for utveksling av andre, personsensitive opplysninger.

Tilsynsrådet viser ellers til Sivilombudets rapport 24. april 2025 om bruk av tolk i fengsel. I rapporten understreker Sivilombudet at god kommunikasjon er avgjørende for at staten skal kunne ivareta sitt ansvar for å beskytte den innsatte. Dette gjelder spesielt for å forebygge selvskading og selvdrap, men også for å forebygge konflikter og bruk av tvang.

Anbefaling: Oppfølging av innsatte med utenlandsk bakgrunn

- Fengselet bør sikre at innsatte som ikke kan kommunisere med fengselet på norsk, forstår innholdet i vedtak og informasjon fra fengselet. I den utstrekning det er nødvendig, må Ringerike fengsel benytte tolk.
- Fengselet bør vurdere å innvilge ekstra ringetid til innsatte hvis mulighet for fysiske besøk i fengselet er begrenset på grunn av geografisk avstand til hjemstedet.

5.2.4. Innsatte med helseutfordringer

Det ble opplyst at det er innsatte i Ringerike fengsel som har betydelige psykiske helseutfordringer. Samtidig ga fengselet uttrykk for at det sjelden er aktuelt å vurdere eller innvilge straffavbrudd. Tilsynsrådet bemerker at fengselet bør vurdere straffavbrudd eller overføring til andre soningsformer dersom den innsattes helsetilstand tilsier det.

Fengselet opplyste videre at én av de innsatte er dømt til tvungent psykisk helsevern, og at vedkommende har oppholdt seg i fengselet i flere måneder. Tilsynsrådet ber Ringerike fengsel informere om på hvilket grunnlag vedkommende er i fengsel, og hvordan fengselet vil fortsette arbeidet for å få vedkommende overført til egnet behandlingssted. Tilsynsrådet bemerker at det tidligere var adgang til å overføre domfelte til særreaksjon til fengsel når utilregnelighetstilstanden ikke lenger var til stede. Denne overføringsadgangen ble opphevet med virkning fra 1. oktober 2020. Fengselets orientering om hvorfor det var en innsatt som er dømt til tvungent psykisk helsevern i Ringerike fengsel, fremgår under punkt 6.

Anbefaling: Oppfølging av innsatte med helseutfordringer

- Fengselet bør arbeide for at innsatte med psykiske helseutfordringer får nødvendig helsehjelp. Hvis fengselet opplever at innsatte ikke får oppfylt sine pasientrettigheter, bør dette tas opp med tilsynsmyndighetene på helseområdet. Videre bør fengselet vurdere straffavbrudd eller alternative straffegjennomføringsmetoder for de som er for syke til å være i fengsel.
- Tilsynsrådet ber fengselet om å informere om hvorfor det er en innsatt som er dømt til tvungent psykisk helsevern i Ringerike fengsel, og hvordan fengselet forsetter å arbeide for å få vedkommende overført til egnet behandlingssted.

5.2.5. Domfelte som har begått seksuallovbrudd

På tidspunktet for tilsynsbesøket var det 40 innsatte i Ringerike fengsel som var domfelt for å ha begått seksuallovbrudd. Det ble opplyst at denne gruppen ofte opplever utrygghet i fellesskap med andre innsatte, noe som fører til økt selvisolering.

Det ble også opplyst at denne innsattgruppen ved Ringerike fengsel ikke tilbys behandlingstilbudet *Basis*. Basis er et frivillig behandlingstilbud for personer som er dømt for seksuallovbrudd og som anses å ha en forhøyet tilbakefallsrisiko. Behandlingen er forankret i spesialisthelsetjenesten og tilbys personer under straffegjennomføring ved utvalgte fengsler.⁶ Innsatte i Ringerike fengsel er ikke omfattet av dette behandlingstilbudet.

⁶ Se www.sifer.no/basis.

Fengselet opplyste at de kartlegger risikoen for tilbakefall gjennom metoden *Static*. Domfelte som har begått seksuallovbrudd inviteres også til å delta i programmet «*Er-Vil-Kan*», som er et rus- og livsmestringsprogram. Det ble imidlertid opplyst at programvirksomheten for tiden utgår på grunn av lav bemanning.

Tilsynsrådet mener at tiltak for å motvirke tilbakefall blant personer som er dømt for seksuallovbrudd, bør prioriteres og styrkes. Et behandlingstilbud er viktig for å skape trygghet, og for å redusere isolasjon blant denne gruppen innsatte. Tilsynsrådet understreker at mangel på behandlingstilbud kan forverre utryggheten og isolasjonen, og anbefaler at fengselet adresserer behovet for egnede behandlingstilbud til denne innsattgruppen.

Anbefaling: Oppfølging av domfelte som har begått seksuallovbrudd

- Fengselet bør arbeide for at innsatte som er dømt for seksuallovbrudd, får tilgang til relevante og aktuelle behandlingstilbud i spesialisthelsetjenesten.

5.3. Situasjonen i fengselet, bemanning og andre forhold ved driften

Fengselet opplyste om at forholdene i Ringerike fengsel må forstås i lys av en stadig mer kompleks innsattbefolkning som har sammensatte og krevende utfordringer. Utviklingen kjennetegnes av en økning i psykiske lidelser, utagerende atferd og uoversiktlig sammensetning av innsatte. Det ble opplyst at fengselet strever med uro, konfliktlinjer, gjengtilhørighet, logistikk og interne flyttinger av innsatte. Fengselet er preget av mange uønskede hendelser, og antallet voldstilfeller og trusler – både mot ansatte og mellom innsatte – er økende.

Det totale antallet vold og trusler mot ansatte i 2023 ble registrert som 137 avvik. I 2024 var det per 3. tertial 186 avvik innen samme kategori. Det totale antallet vold og trusler mot ansatte i 2024 er uklart. Det totale antallet vold og trusler mellom innsatte i 2024 var 15 tilfeller. Dette legger stort press på fengselets ressurser og går ut over tryggheten og stabiliteten i driften. Enkelte innsatte krever betydelig bemanningsinnsats, og det ble opplyst at det i perioder har vært nødvendig med inntil fire ansatte for å håndtere én enkelt innsatt på en sikker måte.

Fengselet ga uttrykk for at dagens rammevilkår gjør det svært krevende å oppfylle kriminalomsorgens samfunnsoppdrag på en tilfredsstillende måte. Lav bemanning og underfinansiering trekkes frem som de mest kritiske punktene. Konsekvensene av dette er blant annet økt innlåsing, redusert tilgang til programvirksomhet, mangelfull sysselsetting og færre aktiviteter for de innsatte. Dette bidrar til å forsterke problemene.

Fengselet opplyste at ytterligere bemanningsreduksjoner kan bli nødvendige dersom den økonomiske situasjonen ikke forbedres. Flere ansatte vurderer å slutte på grunn av krevende arbeidsforhold og lav lønn. Høy turnover blant ansatte svekker driftsstabiliteten ytterligere. Det ble også påpekt at fengselet i praksis ikke lenger har kapasitet til å arbeide målrettet med rehabilitering, progresjon i straffegjennomføringen eller tilbakeføring til samfunnet.

Ringerike fengsel har over lengre tid hatt mange midlertidige stillinger i fengselsbetjentgruppen, og har kontinuerlig slitt med rekruttering. I 2024 har fengselet økt bruken av ufaglærte vikarer med 58,4% sammenlignet med 2023 (utenom sommerferieperioden). På grunn av lav bemanning har Ringerike fengsel gjennom flere år søkt – og fått innvilget – dispensasjon til å bruke ufaglært personell også utenom fellesferien (15. mai–14. september). Dette illustrerer, ifølge fengselet, hvor presset bemanningssituasjonen har vært over tid.

Tilsynsrådet er særlig bekymret for den utryggheten som både innsatte og ansatte opplever, og den omfattende bruken av innlåsing som er en konsekvens av dette. Se nærmere våre merknader under punkt 5.4.1.

Tilsynsrådet deler fengselets vurdering om at dagens ressursmangel gjør det vanskelig å sikre innsatte tilfredsstillende forhold under fengselsoppholdet. Tilsynsrådet er spesielt bekymret for det begrensede sysselsettings- og aktivitetstilbudet, og viser til våre merknader under punkt 5.4.2.

Tilsynsrådet merket seg også flere bygningsmessige mangler som har betydning for de innsattes fysiske og psykiske helse. Eksempler på dette er store hull i gulvbelegget i enkelte celler, der isolasjonen ligger åpent, ødelagte stoler, og mangel på knagger eller annet utstyr til å henge fra seg klær. Tilsynsrådet anbefaler at fengselet adresserer behovet for snarlig utbedring og økt vedlikehold til ansvarlige myndigheter. Et minimum av funksjonelle og verdige fysiske omgivelser er avgjørende for innsattes helse, trivsel og ro i fengselshverdagen.

Situasjonsbeskrivelsen fra Ringerike fengsel bør, som nevnt innledningsvis, tas på alvor av regionale og sentrale myndigheter. Det er avgjørende at erfaringene fra fengselet inngår i vurderinger av framtidig fengselsutforming og ressursfordeling. Samtidig mener Tilsynsrådet at Ringerike fengsel, innenfor eksisterende rammebetingelser, må søke å finne løsninger som reduserer innlåsingstiden og som gir flere innsatte tilgang til meningsfulle aktiviteter.

Anbefaling: Økt vedlikehold av de fysiske omgivelsene i fengselet

- Fengselet bør sørge for utbedring av hull i gulvbelegget i enkelte celler og skifte ut ødelagte stoler.

5.4. Tid utenfor cellene, sysselsettings- og aktivitetstilbud

5.4.1. Innlåsing og faktisk isolasjon

Det følger av straffegjennomføringsloven § 17 at innsatte så langt det er praktisk mulig skal ha adgang til fellesskap under arbeid, opplæring, program eller andre tiltak og i fritiden. Fengselet oppgir at Ringerike fengsel ikke har lyktes med å nå fastsatte målkrav for maksimal innlåsingstid. Den europeiske torturforebyggingskomiteen (CPT) anbefaler at innsatte får minst åtte timer utenfor cellen hver dag med meningsfulle aktiviteter.⁷ Gjennomsnittlig tid utenfor cellen varierer fra avdeling til avdeling. Dagsmålinger viser følgende innlåsingstid:

- Avdeling A:
 - Innsatte er innlåst 21, 5 timer på hverdager.
 - Innsatte er innlåst 21, 5 timer i helgene.
- Avdeling B, C og D:
 - Innsatte uten sysselsettingstilbud er innlåst 18, 5 timer på hverdager.
 - Innsatte med sysselsettingstilbud er innlåst 12, 5 timer på hverdager.
 - Innsatte med og uten sysselsettingstilbud er innlåst 14,45 timer i helgene.

Målingene viser at enkelte innsatte har svært begrenset tid utenfor cellen, og at innsatte i avdeling A er spesielt utsatt. Det ble fremholdt at aktiviseringsteamet i fengselet spiller en

⁷ CPT/Inf (92)3-part2 avsnitt 47. Komiteen hadde tilsvarende anbefaling i sin rapport etter besøket i Norge i 2024, se CPT (2024) 49 avsnitt 95.

avgjørende rolle for at innsatte har 2 timer meningsfull menneskelig kontakt hver dag. Aktiviseringsteamets ansvarsområde er konsentrert til avdeling A.

Tilsynsrådet er svært bekymret for den omfattende innlåsing i Ringerike fengsel, og mener at fengselet bør etterstrebe å nå CPTs anbefaling om minst 8 timer utenfor cella. Tilsynsrådet er bekymret for at det ikke tas tilstrekkelige grep for å endre den kritiske situasjonen i fengselet. Tilsynsrådet ber om en redegjørelse for hvordan fengselet jobber for å øke utetiden for samtlige innsatte og redusere omfanget av isolasjon i fengselet. Det bør ikke være slik at noen avdelinger får mindre utetid enn andre som følge av lav bemanning.

Tilsynsrådet har fått opplyst at det i 2024 ble registrert 68 avvik der innsatte ikke hadde fått tilbud om minimum enn 2 timer menneskelig kontakt i løpet av et døgn. Fengselet har videre opplyst at det i 3. tertial var 887 tilfeller der innsatte takket nei til tilbud om minimum 2 timer meningsfull kontakt i løpet av 24 timer. Som årsaker til dette er det blant annet pekt på fravær av ansatte i aktivitetsteamet, lav grunnbemanning og behov for særlig håndtering av enkelte innsatte som utagerer og som krever oppmerksomhet av flere ansatte.

Det ble videre opplyst at det ikke er noen innsatte i Ringerike fengsel som har hatt mindre enn 2 timer menneskelig kontakt over en periode på 15 dager. Enkelte innsatte som var delvis utelukket etter eget ønske, har avslått tilbud om to timer meningsfull menneskelig kontakt i tilsvarende periode.

Tilsynsrådet mener det er svært alvorlig at enkelte innsatte får mindre enn 2 timer meningsfylt kontakt hver dag. Situasjonen i fengselet bidrar til å øke risikoen for krenkelse av forbudet mot umenneskelig og nedverdiggende behandling av innsatte. Tilsynsrådet bemerker at den omfattende innlåsing representerer en risiko for menneskerettsbrudd etter EMK artikkel 8, og at to timers fellesskap eller mer om dagen ikke automatisk er i samsvar med våre menneskerettslige forpliktelser. Det vises til LB-2024-181288, der lagmannsretten fastslo at omfattende isolasjon og innlåsing, på under 22 timer i døgnet, skulle kompenseres ved straffutmålingen. Lagmannsretten kom til at innlåsing om lag 21 timer i døgnet tilsa reduksjon i straffens lengde. Lagmannsretten uttalte at «restriksjoner i fellesskap med andre er et inngrep etter EMK artikkel 8 som bare er konvensjonsmessig dersom det er hjemlet i lov, har et legitimt formål og er nødvendig», og videre at «eventuelle bygningsmessige forhold (...) og mangel på personell ikke kan legitimere den inngripende innlåsing». Tilsynsrådet vurderer at risikoen for krenkelse av EMK artikkel 8 er høy når innsatte tilbringer opp mot 22 timer alene på cellen i Ringerike fengsel.

Anbefaling: Målsetning om minst 8 timer utenfor cella

- Fengselet bør etterstrebe å nå CPTs anbefaling om minst 8 timer utenfor cella. Tilsynsrådet ber om en redegjørelse for hvordan fengselet jobber for å øke utetiden for samtlige innsatte og redusere omfanget av isolasjon i fengselet.
- Fengselet må sørge for at samtlige innsatte i Ringerike fengsel får tilbud om mer enn 2 timer menneskelig kontakt hver dag.

5.4.1.1. Selvisolasjon

Fengselet opplyste at det på tidspunktet for tilsynsbesøket er var åtte innsatte som selvisolerer seg. For noen av disse innsatte har selvisolasjonen vedvart i mer enn to år. Tilsynsrådet mener at dette er svært bekymringsfullt.

Majoriteten av de innsatte som selvisolerer seg, er ifølge fengselet innsatte som har konflikter med andre innsatte grunnet gjengtilhørighet. Det ble videre pekt på at flere innsatte selvisolerer fordi de opplever boenhetene med fellesskap som en utrygg arena. Det ble opplyst at opplevelsen av utrygghet forsterkes av at bemanningsgraden reduseres, noe som medfører at færre ansatte er til stede i boenhetene/avdelingene. Et annet poeng er stor bruk av ufaglærte ekstravakter. Det ble også pekt på at noen innsatte er slitne og preget av langvarig rusmiddelavhengighet og/eller psykiske lidelser.

Fengselet har opplyst at alle innsatte som selvisolerer får daglig tilbud om fellesskap med andre innsatte. Ifølge fengselet er det ofte innsatte som takker nei til aktiviteter. Det ble også opplyst at fengselet jobber kontinuerlig med å kartlegge konfliktlinjer i kriminelle miljøer, innhente og analysere informasjon som utveksles mellom innsatte og nyinnsatte, vurdere annen plassering og/eller flytting av innsatte som er i konflikt, og vurdere overføring av innsatte med risikoatferd i fellesskapssituasjoner til avdeling A.

Tilsynsrådet er bekymret for at det ikke tas tilstrekkelige grep for å forebygge og redusere omfanget av selvisolasjon. Langvarig selvisolasjon kan potensielt være svært helseskadelig. Tilsynsrådet mener at fengselet må finne måter å bryte isolasjonen på. Økt bemanning er ett av flere tiltak som kan bidra til at innsatte opplever økt trygghet. Fengselet må også vurdere og iverksette andre tiltak. Slike tiltak kan for eksempel være å kartlegge de innsattes ønsker og behov, søke veiledning fra helse- og omsorgstjenesten og gjøre tilpasninger i aktuelle dagsplaner.

Anbefaling: Forebygge selvisolasjon

- Fengselet bør iverksette tiltak som forebygger og reduserer omfanget av selvisolasjon.

5.4.2. Sysselsettings- og aktivitetstilbud

Kriminalomsorgen skal i henhold til straffegjennomføringsloven §§ 18 og 21 legge til rette for at innsatte får et aktivitetstilbud på dagtid. Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak er likestilt og fyller kravene til aktivitetsplikten.⁸ Ifølge fengselet har ikke Ringerike fengsel lyktes med å nå fastsatte målkrav for aktivitetstilbud til innsatte. Det ble opplyst at målkravet fra Kriminalomsorgsdirektoratet er 85 %. Andelen av de innsatte i Ringerike fengsel som deltar i sysselsettings- og aktivitetstilbud på hverdager er 59%, og i helgene er andelen 9%. Fengselet opplyste at det kun er ganggutter som er fast sysselsatt og som arbeider i helgene.

Lav bemanning og begrensede ressurser ble oppgitt å være til hinder for å kunne tilby flere innsatte et hensiktsmessig sysselsettings- og aktivitetstilbud. Det ble også opplyst at konfliktlinjer, gjengtilhørighet og bygningsmessige forhold gjør logistikken utfordrende. Dette påvirker også tilgangen på trening, lufting og gudstjenester. Fengselet pekte også på utfordringer med å finne adekvate sysselsettingstilbud til innsatte med særlige behov.

Tilsynsrådet oppfatter at aktivitetstilbudet i fengselet avhenger av hvilken avdeling den innsatte tilhører. Det ble opplyst at avdeling A trekker ned sysselsettingsprosenten, og at det er en høyere andel sysselsatte blant domfelte enn blant innsatte i varetekt. Det ble opplyst at hver avdeling i fengselet har sitt eget sysselsettingstilbud, noe som gjør at det helhetlige aktivitetstilbudet i fengselet fremstår som lite effektivt. For eksempel er skoleavdelingen i

⁸ Forskrift om straffegjennomføring § 3-12 første ledd.

fengselet tilknyttet avdeling D. Fortrinnsvis skal innsatte fra avdeling D ha en tildelt skoleplass. Hvis man er innsatt på en annen avdeling, er det ikke gitt at man får skoleplass. De innsatte kan i liten grad velge aktiviteter på tvers av avdelinger. Det mekaniske verkstedet og skoleavdelingen tilbyr plass til innsatte fra ulike avdelinger, hvis det er sikkerhetsmessig forsvarlig. Det er imidlertid venteliste for arbeidsplass på det mekaniske verkstedet. Deltakelsen er også begrenset på grunn av konfliktlinjer blant de innsatte.

Tilsynsrådet mener at fengselet bør sikre at innsatte mottar et tilfredsstillende sysselsettings- og aktivitetstilbud, uavhengig hvilken avdeling de innsatte tilhører. Tilsynsrådet anbefaler at fengselet etterstreber økt fellesskap i avdelingene for innsatte som i dag står uten tilbud.

Ifølge fengselet kan dager med lav bemanning føre til at sysselsettingstilbud og aktiviteter utgår. Det er uklart for Tilsynsrådet hvor ofte dette skjer. I tillegg ble det opplyst at flere arbeids- og sysselsettingstilbud har sommerstengt på grunn av lav bemanning. Den begrensede kapasiteten gjør det vanskelig å tilby alternative aktiviteter i denne perioden.

Tilsynsrådet erfarer at avlyste aktivitetstilbud har som konsekvens at de innsatte tilbringer mer tid alene på cella. Dette er svært uheldig. Tilsynsrådet har merket seg de innsattes og ansattes bekymring for sommeren, hvor innsatte står uten noen aktivitetstilbud. Tilsynsrådet deler denne bekymringen.

Anbefaling: Styrke sysselsettings- og aktivitetstilbudet

- Fengselet bør sikre at innsatte mottar et tilfredsstillende sysselsettings- og aktivitetstilbud.
- Fengselet bør etterstrebe økt fellesskap i avdelingene for innsatte som i dag står uten sysselsettings- og aktivitetstilbud.

5.5. Utelukkelse, sikkerhetscelle og sikkerhetsseng

Bruk av isolasjon og tvangsmidler i fengselet er som oftest begrunnet i forekomsten av vold og trusler mot andre og behovet for å hindre at innsatte skader seg selv. Ifølge fengselet blir isolasjon benyttet i stor grad. Fengselet oppgir at de til enhver tid har innsatte som er utelukket fra fellesskapet etter straffegjennomføringsloven § 37. Tilsynsrådet mener det er bekymringsfullt at det i så stor grad synes å være behov for å utelukke innsatte fra fellesskapet.

I perioden 12. mars 2024–12. mars 2025, ble det fattet 102 vedtak om hel utelukkelse fra fellesskapet i Ringerike fengsel. Totalt antall registrerte isolasjonstimer i samme periode var 14 466. Det bemerkes at isolasjonstimer for innsatte plassert på særlig høyt sikkerhetsnivå ikke er inkludert i dette tallet.⁹ Etter Tilsynsrådets vurdering fremstår omfanget av utelukkelse fra fellesskapet som problematisk.

I samme periode ble det fattet 16 vedtak om bruk av sikkerhetscelle. Det ble opplyst at det ikke hadde blitt fattet noen vedtak om bruk av sikkerhetscellen hittil i 2025, og at det er flere år siden sist det ble fattet vedtak om bruk av sikkerhetsseng. Tilsynsrådet bemerker at dette er en positiv utvikling, og ber om tilbakemelding på hvordan fengselet vil arbeide for at denne utviklingen opprettholdes.

⁹ Isolasjonsgrunnlag etter straffegjennomføringsloven § 17 2. ledd i avdeling som nevnt i § 10 andre ledd.

Fengselet opplyste videre at en lege involveres rutinemessig når en sikkerhetscelle tas i bruk. Dersom fengselets lege ikke er tilgjengelig, involverer fengselet en lege fra den kommunale helsetjenesten. Fengselet har derimot ikke rutiner for at en lege vurderer risikoen for selvskading eller selvdrap i forkant av at bruken av sikkerhetscelle opphører. Det gjennomføres heller ikke noen systematisk oppfølging i etterkant av opphold på sikkerhetscelle, med sikte på læring. Tilsynsrådet anbefaler at fengselet etablerer rutiner for legevurdering ved avslutning av opphold i sikkerhetscelle. Dette bør inkludere en vurdering av den innsattes behov for videre oppfølging, og et tilbud om samtale om opplevelsen.

Tilsynsrådet bemerker at det ikke var fastmontert klokke på veggen i rommet med sikkerhetsseng. Det ble opplyst at dersom den innsatte vil vite hva klokken er, kan den innsatte spørre en fengselsbetjent som sitter på utsiden av sikkerhetscellen. Tilsynsrådet mener at den innsatte bør ha mulighet til å følge med på klokken selv, og anbefaler at det monteres en klokke i rommet.

Anbefaling: Begrense omfanget av utelukkelse fra fellesskapet

- Fengselet bør redusere antall utelukkelse fra fellesskapet. Tilsynsrådet ber om en tilbakemelding på hvordan fengselet vil jobbe for å redusere bruken av utelukkelse.

Anbefaling: Oppfølging ved bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng

- Fengselet bør fortsette innsatsen med å begrense bruken av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng. Tilsynsrådet ber om en tilbakemelding om hvilke tiltak som gjøres for å begrense bruken av disse tvangsmidlene.
- Fengselet bør involvere helsepersonell også ved avslutning av opphold på sikkerhetscelle.
- Fengselet bør tilby oppfølgingssamtale etter bruk av sikkerhetscelle.
- Fengselet bør sørge for at de innsatte gis mulighet til å følge med på klokken selv i rommet med sikkerhetsseng.

5.6. Kroppsvisitasjoner, kroppsskanner og visitasjon av celler

5.6.1. Kroppsvisitasjon

Ringerike fengsel har opplyst at kroppsvisitasjon – det vil si undersøkelse med avkledding og besiktigelse av naken kropp - ikke skal finne sted rutinemessig. Fengselet har presisert at en beslutning om å gjennomføre en kroppsvisitasjon i alle tilfeller skal bero på en konkret vurdering av nødvendigheten av tiltaket og tiltakets inngripende karakter. Tilsynsrådet har merket seg at det er utarbeidet gode rutiner for gjennomføring av kroppsvisitasjoner. Tilsynsrådet understreker likevel viktigheten av at inngripende tiltak kun brukes når det er nødvendig og forholdsmessig, og at fengselet alltid må vurdere om sikkerheten kan ivaretas på andre måter (minste inngreps prinsipp).

Ifølge fengselet skal det føres visitasjonsprotokoll for visitasjoner av innsatte, celler og fellesskapsområder. Det fremgår av visitasjonsprotokollene for 2024 at det kun er registrert én kroppsvisitasjon i 2024. Vedtak og loggføringer fra innsettelse på sikkerhetscelle i 2024 viser imidlertid at flere kroppsvisitasjoner ble gjennomført. Tilsynsrådet mener at Ringerike fengsel bør sørge for notoritet om den nøyaktige bruken av kroppsvisitasjon. Tilsynsrådet mener at en mer presis statistikkføring er hensiktsmessig.

5.6.2. Kroppsskanner

Ringerike fengsel benytter kroppsskanner i forbindelse med kontroll av innsatte. Kroppsskanneren kan avdekke gjenstander som er festet utenpå kroppen, men kan ikke avdekke gjenstander som er ført inn i kroppens hulrom. Kroppsskanning er ment som et mindre inngripende alternativ til kroppsvistasjon.

Det ble opplyst at det ikke fattes vedtak om bruk av kroppsskanner, og tiltaket fremstår som rutinemessig. Tilsynsrådet erfarer at innsatte må ta av seg klærne til bokser og trøye før de skannes før og etter fysiske besøk, og etter digitale besøk, noe som kan oppleves inngripende til tross for at ikke alle klærne må tas av. Tilsynsrådet stiller spørsmål ved om denne praksisen tilfredsstiller krav til konkrete nødvendighets- og forholdsmessighetsvurderinger, både når det gjelder bruk av kroppsskanner generelt og om det er nødvendig at de innsatte kler av seg ved bruk av kroppsskanner.

5.6.3. Vistasjon av celler

Fengselet har opplyst at celler kan visiteres når som helst, uten forhåndsvarsel. Det ble opplyst at det gjennomføres jevnlig kontroll med sikte på å avdekke gjenstander som ikke er tillatt i fengselet, slik som mobiltelefoner, rusmidler eller våpen. Det ble opplyst at slike gjenstander beslaglegges når de blir funnet. Totalt i 2024 ble det gjort 7 funn av kommunikasjonsutstyr og våpen/våpenlignende gjenstander. Ifølge fengselet gjøres funn oftere på områder der innsatte ferdes, enn på innsattes kropp. Tilsynsrådet er ikke kjent med det totale antallet vistasjoner av celler i 2024.

I henhold til fengselets rutiner skal det etterlates informasjon til den innsatte dersom cellen har vært gjenstand for vistasjon i vedkommendes fravær. Tilsynsrådet erfarer at det ikke alltid er tilfellet. Tilsynsrådet bemerker at dette bør skje konsekvent.

Anbefaling: Oppfølging etter kroppsvistasjon, vistasjon av celler og bruk av kroppsskanner

- Fengselet bør sørge for statistikk og dokumentasjon som viser den nøyaktige bruken av kroppsvistasjon.
- Fengselet bør sikre at bruken av kroppsskanner bygger på konkrete nødvendighets- og forholdsmessighetsvurderinger, både når det gjelder hyppighet og behovet for avledning.
- Fengselet bør sikre at det gis informasjon til innsatte om at det er gjennomført vistasjon av cellene i deres fravær.

5.7. Om selvdropsrisiko og selvdrops

Ringerike fengsel har opplyst om antall selvdrops, selvdropsforsøk og tilfeller av alvorlig selvskading i perioden 1. januar 2024–12. mars 2025. Ifølge fengselet har det skjedd ett selvdrops i 2024. Antall selvdropsforsøk i 2024 var 5. Antall tilfeller av alvorlig selvskading i 2024 var 8. Ingen innsatte har tatt sitt eget liv i fengselet så langt i 2025, og det har ikke blitt rapportert om hendelser som regnes som alvorlig selvskading.

Det ble opplyst at forebygging av selvdrops er høyt prioritert i fengselet, og det er iverksatt tiltak for å motvirke isolasjon, blant annet ved å få innsatte ut i fellesskap – også når de selv ønsker å isolere seg. Tilsynsrådet ser positivt på fengselets vektlegging av sosialt fellesskap som selvdropsforebyggende tiltak. Samtidig mener Tilsynsrådet at det samlede situasjonsbildet i fengselet viser alvorlige risikofaktorer: Det mangelfulle aktivitetstilbudet og det høye antallet utelukkelsesvedtak er forhold som bidrar til en forhøyet risiko for

isolasjonsskader og selvdrap. Etter Tilsynsrådets vurdering bør fengselet sikre at alle innsatte kartlegges ved innkommst og følges nøye opp i forbindelse med utelukkelse og andre situasjoner som medfører en forhøyet risiko for selvdrap. Videre bemerker Tilsynsrådet at lav bemanning ikke bør gå på bekostning av sysselsettingstilbud, aktiviteter og oppfølging av særlig sårbare innsatte, som for eksempel unge innsatte.

Fengselet har videre opplyst at det på tidspunktet for tilsynsbesøket ikke er noen aktive tiltaksplaner som omhandler selvdrapssisiko. Tilsynsrådet har fått innsyn i to tidligere tiltaksplaner i fengselet som i hovedsak beskriver tiltak for å redusere isolasjon. Tilsynsrådet anbefaler at fremtidige tiltaksplaner også inkluderer tiltak for å redusere selvdrapssisikoen blant innsatte. Ett slikt tiltak kan være mer kontakt med familie og venner.

Tilsynsrådet har også fått innsyn i vedtak om bruk av tvangsmidler som følge av forhøyet selvdrapssisiko. Fengselet kan benytte sikkerhetscelle, sikkerhetsseng eller annet godkjent tvangsmiddel, dersom forholdene gjør det strengt nødvendig, og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelig.¹⁰ Tilsynsrådet bemerker at vedtakene om tvangsmiddelbruk i større grad bør redegjøre for hvilke alternative og mindre inngripende tiltak som er forsøkt, og hvorfor disse tiltakene ble vurdert som utilstrekkelige.

Anbefaling: Oppfølging av innsatte med forhøyet selvdrapssisiko

- Fengselet bør sikre at innsatte som har forhøyet risiko for selvdrap og selvskading, blir møtt med økt menneskelig kontakt, omsorg og aktivisering.
- Fengselet bør sikre systematisk kartlegging av psykisk helse og selvdrapssisiko ved innkommst og ved endt opphold i sikkerhetscelle.
- Fengselet bør sørge for at lav bemanning ikke går på bekostning av sysselsettingstilbud, aktiviteter og oppfølging av særlig sårbare innsatte.
- Tiltaksplaner ved selvdrapssisiko bør inkludere tiltak for økt kontakt med familie og venner.
- Vedtak om bruk av tvangsmidler bør i større grad begrunne hvorfor mindre inngripende tiltak ikke anses som tilstrekkelige, og innsatte bør informeres om hvilke alternativer som er vurdert.

5.8. Løslatelse, fremstillinger og BRIK-kartlegginger

Mange innsatte løslates direkte fra Ringerike fengsel. Fengselet har opplyst at det i 3. kvartal 2024 var 41 domfelte som ble løslatt. Andelen innsatte som ble løslatt direkte fra høyt sikkerhetsnivå i 3. kvartal i 2024 var 42%. Andelen av de innsatte som ble overført til et annet fengsel med høyt sikkerhetsnivå eller til et fengsel med lavere sikkerhetsnivå var 56%. Totalt ble 42 domfelte løslatt fra Ringerike fengsel i 2024.

Tilsynsrådet erfarer at det ikke er nok plasser i lavsikkerhetsfengsler og overgangsboliger til at alle innsatte kan få en gradvis tilbakeføring til samfunnet. Tilsynsrådet mener det er klart uheldig at innsatte blir værende lenger i et høysikkerhetsfengsel enn det som er nødvendig på grunn av plassmangel i institusjoner med lavt sikkerhetsnivå. Dette er ekstra uheldig i kombinasjon med at sysselsettingstilbud, aktiviteter og programvirksomhet vil kunne utgå som følge av lav bemanning i Ringerike fengsel. Dette kan bidra til lavere progresjon i tilbakeføringsarbeidet. Tilsynsrådet viser til at en sentral oppgave for kriminalomsorgen er å

¹⁰ Straffegjennomføringsloven § 38 første og tredje ledd.

legge til rette for at den straffedømte gis mulighet til å endre livsførsel og hindre tilbakefall.¹¹ En gradvis tilbakeføring til samfunnet er derfor sentralt.

Tilsynsrådet er kjent med at fremstillinger til helsetjenesten og viktige familieanliggender avlyses på grunn av lav bemanning i fengselet. Fengselet har i 38 tilfeller avlyst fremstillinger til helsetjenesten. Blant disse skyldtes 17 tilfeller lav bemanning. Andre grunner er opplyst å være at innsatte ikke ønsker å benytte seg av helsetjenesten likevel (16 tilfeller), akutt innleggelse fremfor planlagt fremstilling (2 tilfeller) eller utsettelse som følge av forhold som fengselet ikke rår over selv (3 tilfeller).

Tilsynsrådet er positiv til at fengselet fører statistikk over avlyste fremstillinger til helsetjenesten. Tilsynsrådet mener at fremstillinger til helsetjenester bør gis høy prioritet. Manglende fremstilling til nødvendig helsehjelp kan potensielt føre til forverring av den innsattes helsetilstand og lengre ventetid på behandling. Avlysning av andre typer fremstillinger er også uheldig av hensyn til den innsattes motivasjon og progresjon i tilbakeføringsarbeidet. Tilsynsrådet bemerker at fremstillinger er et virkemiddel i den enkeltes rehabilitering og mulighet til å tilpasse seg et liv utenfor fengsel.

Fengselet opplyste at de har lyktes med å nå fastsatte målkrav for antall BRIK-kartlegginger. BRIK står for «Behovs- og ressurskartlegging i kriminalomsorgen» og innebærer en kartlegging av domfeltes behov for tiltak med sikte på å lette tilbakeføring til et kriminalitetsfritt liv.¹² I 2024 var målkravet 70 BRIK-kartlegginger. Fengselet gjennomførte 106 kartlegginger. Det ble samtidig påpekt at den høye måloppnåelsen trolig ikke vil vedvare, på grunn av lavere bemanning i tiden fremover. Tilsynsrådet vil følge med på dette.

Anbefaling: Gradvis tilbakeføring til samfunnet

- Fengselet bør sikre progresjon i tilbakeføringsarbeidet. Innsatte bør ikke bli værende i et høysikkerhetsfengsel lenger enn det som er nødvendig.
- Fengselet bør prioritere fremstillinger til helsetjenester.

5.9. Kontakt med omverden

5.9.1. Innledning

Innsatte har rett til respekt for sitt privat- og familieliv i henhold til Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8 og Grunnloven § 102. Det følger av straffegjennomføringsloven at innsatte som hovedregel skal kunne motta besøk og benytte telefon for å ringe innenfor tilmålt ringetid.¹³ Det er videre vanlig at innsatte tilbys mulighet til å gjennomføre digitalt besøk ved bruk av nettbrett i fengsel (videosamtaler).

5.9.2. Ringetid

Det ble opplyst at de innsattes ringetid er 30 minutter per uke, med en utvidelse på 10 minutter for de som har barn. Videre ble det opplyst at utenlandske innsatte ikke får utvidet ringetid til tross for språkbarrierer i fengselet eller begrenset tilgang til fysiske besøk. Tilsynsrådet vil som hovedregel oppfordre Ringerike fengsel til å utvide ringetiden for alle innsatte i fengselet. Tilsynsrådet vil særlig oppfordre Ringerike fengsel til å innvilge ekstra

¹¹ Forskrift om straffegjennomføring § 1-2 første ledd.

¹² Forskrift om forsøksprosjekt om kartlegging av domfeltes behov § 1.

¹³ Straffegjennomføringsloven §§ 31 og 32.

ringetid til innsatte med barn for å lette muligheten til å opprettholde relasjoner til barna, der dette er til barnets beste.

Den korte telefontiden utgjør også en særlig utfordring for innsatte med familie og venner i utlandet. For disse er muligheten for fysiske besøk i fengselet begrenset. Tilsynsrådet oppfordrer fengselet til å innvilge ekstra ringetid for denne gruppen innsatte, for å kompensere for de innsattes manglende tilgang til fysiske besøk.

Det ble opplyst at innsatte får informasjon om at samtaler kan bli avlyttet. Det er imidlertid et problem at den automatiske talemeldingen om avlytting også spilles av når samtalen faktisk ikke blir avlyttet. Fengselet har forsøkt å endre på dette, uten hell. Dette kan bidra til å svekke de innsattes tillit til at samtaler med advokat eller Tilsynsrådet skal være fortrolige. Det er uheldig. Tilsynsrådet oppfordrer derfor fengselet til å sørge for at den automatiske talemeldingen om avlytting ikke spilles av når det ikke er anledning til å avlytte samtalen.

5.9.3. Besøk

Fengselet har opplyst at besøkshuset i Ringerike fengsel var midlertidig stengt i noen måneder på grunn av lav bemanning. Tilsynsrådet mener at dette er særlig uheldig for innsatte som har besøkende som kommer langveisfra.

Det ble videre opplyst at videobesøk ikke regnes som et supplement til fysiske besøk, men at de innsatte må velge mellom videobesøk eller fysiske besøk. Tilsynsrådet vurderer at digitale løsninger bør være et supplement til, og ikke en erstatning for, fysiske besøk.

Tilsynsrådet erfarer at innføringen av et nytt system for videobesøk har ført til en reduksjon i kapasiteten for videobesøk. Dette er uheldig. Tilsynsrådet mener at fengselet bør vurdere om videobesøk kan gjennomføres på cellene til innsatte, fremfor i besøksavdelingen. Fengselet har informert om at dette ble forsøkt tidligere, men at de mistet kontrollen på administrasjonen og telefonbruken knyttet til videobesøk. Tilsynsrådet oppfordrer likevel fengselet til å vurdere en reetablering av videobesøk på cellene, for å øke tilgangen til digital kontakt.

Tilsynsrådet erfarte videre at booking-systemet for besøk er vanskelig tilgjengelig for innsatte, særlig innsatte med utenlandsk bakgrunn, og for besøkende. Det ble opplyst at det tar lang tid å få godkjent søknader om besøk. Tilsynsrådet mener dette er uheldig.

Det ble også opplyst at innsatte kan ha maksimalt tre «aktive» besøkende til enhver tid, utenom nærmeste familie. Endring kan gjøres én gang per måned. Andre personer som er klarert, men ikke aktive, omtales som «passive». Tilsynsrådet mener at denne ordningen fremstår unødvendig byråkratisk og vi anbefaler at ordningen forenkles.

Anbefaling: Økt kontakt med familie og venner

- Fengselet bør utvide ringetiden til de innsatte.
- Fengselet bør innvilge ekstra ringetid til innsatte med barn for å lette muligheten til å opprettholde relasjoner til barna.
- Fengselet bør innvilge ekstra ringetid for utenlandske innsatte med begrensede muligheter for besøk.
- Fengselet bør sørge for at melding om avlytting under telefonsamtaler kun spilles av ved faktisk avlytting.
- Fengselet bør innvilge videobesøk som et supplement til fysiske besøk.
- Fengselet bør sørge for at besøkshuset holdes åpent for besøk.

5.10. Særlig høyt sikkerhetsnivå (SHS)

Oppfølging av innsatte på avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå krever særlige ressurser. Denne avdelingen har et høyere sikkerhetsnivå enn ordinære avdelinger i høysikkerhetsfengsler. Bemanningen består av faste, erfarne ansatte per vakt, noe som bidrar til forutsigbarhet og trygghet for både ansatte og innsatte. Det ble opplyst at det følger særskilte midler til denne avdelingen, men at midlene ikke er tilstrekkelige til å dekke alle behov. Tilsynsrådet mener at fengselet bør sikre at grunnbemanningen på avdelingen er tilstrekkelig til å tilby samtlige innsatte et meningsfullt dagtilbud, uten at det går på bekostning av bemanningen ved øvrige avdelinger i fengselet.

Det ble opplyst at de innsatte på avdelingen får tilbud om 8 timer utenfor cellene hver dag. Imidlertid velger noen innsatte å isolere seg til tross for dette tilbudet. Det ble også opplyst at innsatte på denne avdelingen manglet en individuell straffegjennomføringsplan. Tilsynsrådet bemerker at alle innsatte bør ha en straffegjennomføringsplan.

Anbefaling: Oppfølging av innsatte på særlig høyt sikkerhetsnivå (SHS)

- Fengselet bør sikre at grunnbemanningen på avdelingen ikke går på bekostning av bemanningen ved øvrige avdelinger i fengselet.
- Fengselet bør utarbeide en individuell straffegjennomføringsplan for innsatte på SHS.

6. Tilbakemelding og oppfølging

Ringerike fengsel har fått mulighet til å kommentere faktaopplysningene i rapporten 27. mai 2025. Fengselet er også bedt om å redegjøre for sin oppfølging av rapportens anbefalinger.

Under tilsynsbesøket 28. april 2025 ble Tilsynsrådet opplyst om at én av de innsatte er dømt til tvungent psykisk helsevern, og at vedkommende har oppholdt seg i fengselet i flere måneder. Da fengselet fikk mulighet til å kommentere faktaopplysningene i rapporten 27. mai 2027, ble fengselet samtidig oppfordret til å informere Tilsynsrådet om på hvilket grunnlag vedkommende er i fengsel. I brev 6. juni 2025 informerte fengselet om at grunnlaget for innsettelsestiden i fengsel:

«Den innsatte ble i tingrettens dom dømt til overføring til tvungent psykisk helsevern. Han anket dommen og lagmannretten forkastet anken i januar 2025. Han vedtok dommen og den ble rettskraftig. En dom kan imidlertid ikke fullbyrdes før statsadvokaten gjør vedtak om fullbyrding av dom, jf. straffeprosessloven § 455.

Innsatte var varetektsfengslet siden kjennelse av mai 2023. Fengslingsfristen ble forlenget flere ganger. I kjennelse av mars 2025 ble det besluttet at innsatte fortsatt skulle varetektsfengsles inntil annet ble bestemt av påtalemyndigheten eller retten, men ikke ut over midten av mai 2025. Retten viste til at «Bakgrunnen for at siktede ikke er overført institusjon i tråd med domsslutningen er at han ønsker å utholde dommen på institusjon i (...), en prosess som tar noe tid» ... «Så lenge siktede selv ønsker en direkte overføring fra fengsel til (...) sykehus, finner retten at det ikke vil være uforholdsmessig å beslutte videre fengsling.» Innsatte samtykket for øvrig til videre varetekt. Grunnlaget for at innsatte fortsatt var i fengsel er således kjennelse fra tingretten. Innsatte ble for øvrig overført fra Ringerike fengsel til tvungens psykisk

helsevern i midten av mai 2025. Vi vil også bemerke at vi var i kontakt med påtalemyndigheten ved flere anledninger for å få avklart når innsatte kunne overføres til tvungent psykisk helsevern. Dette var imidlertid ikke en beslutning fengselet kunne ta».

Det bemerkes at de konkrete datoene er fjernet av Tilsynsrådet av hensyn til vedkommendes personvern.

Tilsynsrådet vil takke for fengselets redegjørelse, og ser positivt på at vedkommende omsider er overført til tvungent psykisk helsevern.

Fengselet er bedt om å redegjøre for sin oppfølging av rapportens anbefalinger innen 17. juni 2025. Fengselets tilbakemelding vil publiseres sammen med tilsynsrapporten.